

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Кая Семіха

**«Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну:
авторські та національні репрезентації»,**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі
спеціальності 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки)

Дисертація Кая Семіха «Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну: авторські та національні репрезентації», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, виконана на кафедрі української літератури, компаративістики і грінченкознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка. Тема дисертації уточнена на засіданні вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №10 від 26. 11. 2020 року).

Дисертацію виконано відповідно до наукової теми кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (№ 0117U005200).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну: авторські та національні репрезентації» вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 21. 01. 2021 р.) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка та призначено двох рецензентів:

1. *Васькова Миколу Степановича*, професора кафедри журналістики та нових медіа, доктора філологічних наук, професора;

2. *Погребняк Інгу Василівну*, доцента кафедри журналістики та нових медіа, кандидата філологічних наук, доцента.

Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційної теми зумовлюють, по-перше, підвищений інтерес до Сходу, його історії та сьогодення, культури і звичаїв, інспірований кризою «європоцентричного» світосприйняття, зміною культурних парадигм, зацікавленням антропоцентричними вченнями з виразним тяжінням до трансцендентного як відрухами на глобалізаційні процеси у всьому світі та в Україні й Туреччині зокрема. По-друге, потреба подальшого дослідження образу міста в широкому культурологічному, історичному та філософському контекстах, що уможливило визначення національної специфіки урбаністичного дискурсу як віддзеркалення суспільно-політичного історико-культурного, духовного розвитку країни і нації. По-третє, порівняльний аналіз творів турецької та української літератур як ще недостатньо розвинений вектор сучасної компаративістики відкриває перспективи поглибленого вивчення національних особливостей художнього тлумачення міста загалом і на сучасному етапі розвитку урбаністичної прози зокрема. Отже, порівняльний аналіз образу міста в українській і турецькій літературах межі ХХ – ХХІ ст. зумовлений необхідністю визначення основних інтерпретаційних моделей урбаністичного топосу у творах цього періоду як таких, що втілюють виразні тенденції до міфологізації міського простору, притаманні сформованим у добу постмодерну національним варіантам, які оприявлюються в авторських репрезентаціях.

Актуальність описаних проблем, їхнє теоретичне та практичне значення зумовили вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Метою дослідження є визначення спільного і відмінного в авторських та національних репрезентаціях міста як міфу у творах турецької та української прози доби постмодерну.

Для досягнення цієї мети Семіха Кая були поставлені та вирішені такі завдання:

– простежити та виокремити основні етапи еволюції теми міста в турецькій та українській літературах;

- уточнити і верифікувати поняттєво-категоріальний апарат дослідження міста як міфу;
- визначити параметри та особливості авторських репрезентацій міста як сакрохронотопу
- проаналізувати художні варіанти інтерпретації міста простором віднайдення чи втрати ідентичності (особистісної, культурно-мистецької, національної, релігійної тощо);
- окреслити змістово-стилістичні риси типологічних різновидів міфомоделі міста як профанного хронотопу; зіставити авторські варіанти художнього осмислення чужого міського простору, химерного ентропійного міста, міста-геронтопії;
- проаналізувати моделі людини міста крізь призму міфологічного сценарію ініціації в українській і турецькій урбаністичній прозі;
- визначити специфіку авторської інтерпретації самотності людини міста як нового міфогероя урбаністичного тексту;
- визначити точки дотику проблематики сучасної турецької та української урбаністичної прози з культурними та ідеологічними міфами національних дискурсами; простежити роль інтертексту в репрезентації міфологеми міста в українських і турецьких урбаністичних романах кінця ХХ – початку ХХІ ст.
- окреслити типологію основних моделей міста як міфу в українських і турецьких романах доби постмодерну.

Об'єктом дослідження стали романи «Мовчазний дім» (Sessiz Ev) (1983), «Біла фортеця» (Beyaz Kale) (1985), «Чорна книга» (Kara Kitap) (1990), «Мене називають Червоний» (Benim Adım Kırmızı) (1998), «Сніг» (Kar) (2002) Орхана Памука та «Мальва Ланда» (2000) Юрія Винничука, «Живий звук» (2008) Андрія Кокотюхи, «Місто з химерами» (2009) Олеся Ільченка, «Кохання в стилі бароко» (2009) Володимира Даниленка.

Предмет дослідження – міфологічний аспект образу міста, традиційне і новаторське у творенні міста як міфу, кореляція авторського, національного і

світового первнів в українській і турецькій урбаністичній прозі кінця XX – початку XXI ст.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань дисертант застосовував як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Зокрема, метод добору і систематизації необхідний для відбору текстів як ілюстративного матеріалу для теоретичного та історико-літературних узагальнень. Історико-літературний для визначення національної специфіки – у турецькій та українській літературах – трактування образу міста у його діяхронічній проєкції; порівняльно-типологічний – для встановлення і зіставлення своєрідності української і турецької художньої урбаністичної парадигми; типологічний метод застосовувався в перебігу типологічного зіставлення класичного, модерного і постмодерного образу міста в українській і турецькій літературах. Із метою тлумачення художніх текстів, їхніх образів і мотивів застосовувався герменевтичний метод. Структурно-семіотичний – задля виявлення та характеристики особливостей художньо-образних авторських моделей міста-міфу; архетипно-міфологічний – аналізу архетипів, міфологем і міфем, які структурують образ міста в текстовому просторі; інтертекстуальний – вияву міжтекстових зв'язків як характерної ознаки поетики творів доби постмодерну і одного зі способів відтворення палімпсестності міста-міфу; імагологічний – для врахування особливостей образу міста і його мешканців у національній традиції. Дисертантом ураховано синхронний і діяхронний аспект аналізу образу міста та дослідницьку оптику постколоніальних студій щодо питань, пов'язаних із специфікою національної і особистісної, релігійної та культурної ідентичностей. Для розуміння національно-індивідуальних смислів інтерпретації міфологеми міста залучено широке поле релігійного, історичного, культурно-історичного та культурно-політичного контекстів.

Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено власні ідеї і розробки автора, що дали змогу

вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та практичні положення й висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення та гіпотези інших авторів мають відповідні покликання і застосовані лише для підкріплення ідей наукової роботи. Цитування та покликання виконано Семіхом Кая коректно, із дотриманням наукової етики. Усі положення наукової новизни, що виносяться на захист, та висновки зроблено самостійно, що підтверджується апробацією та опублікованими статтями.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів.

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки опрацюванню та осмисленню значної кількості наукової літератури (310 найменувань, із них 55 – іноземними мовами) і доцільно обраними методологічними підходами. Цінність роботи полягає в тому, що дисертантом *уперше* в сучасному літературознавстві здійснене компаративне дослідження української і турецької прози доби постмодерну з проєкції відтворення образу міста як міфу; *узагальнено й осмислено* поняття «міфологема міста», «міський міфопростір», «міський міфочас», «людина міста як міфогерой»; *визначено* основні художні моделі міста-міфу в турецькій та українській прозі доби постмодерну, *проаналізовано* їхню специфіку як варіантів індивідуально-авторських репрезентацій; *окреслено* національну специфіку художньої рецепції урбаністичного топосу в сучасному турецькому й українському романі, сформовану на ґрунті авторських художніх моделей міста-міфу; *простежено* роль інтертексту в репрезентації міфологеми міста в українських і турецьких урбаністичних романах.

Застосувавши комплекс методів і підходів, критично опрацювавши актуальні джерела широкого спектру походження і ретельно проаналізувавши романи О. Памука, Ю. Винничука, В. Даниленка, О. Ільченка, А. Кокотюхи крізь призму міфопоетики, Семіх Кая запропонував власну науково обґрунтовану концепцію. Її унаочненням став текст чітко **структурованої дисертації**: перший розділ присвячений питанням історико-літературного та

теоретико-методологічного характеру, у другому і третьому аргументуються основні положення дослідження. Семіх Кая зосередився на порівняльному аналізі авторських варіантів хронотопу міста як міфопростору (сакрального; такого, що втратив сакральність; ентропійного; простору-«пастки») та характеристики персонажів сучасних урбаністичних романів.

Заслугове на схвалення сформульований дисертантом понятійно-термінологічний інструментарій дослідження урбаністичної прози крізь призму міфопоетики: «міфологія міста», «міфопростір міста», «міфогерой міста» та ін. А також комплексний аналіз українських і турецьких художніх текстів, присвячених темі міста як міфологічному хронотопу, де реалізуються чи не реалізуються ініціаційні сценарії протагоністів як нових міфогероїв. Варто відзначити запропоновану Семіхом Кая типологію авторських репрезентацій міста-міфу в турецькій та українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст. При цьому вважаємо, що, задля увиразнення новизни дисертаційної праці, у її загальних висновках необхідно наголосити на специфіці цих сформованих у добу постмодерну моделей у порівнянні з класичними інтерпретаціями топосу міста. Також автор претендує на дослідження сучасної турецької літератури і тому виникає слушне запитання щодо добору турецького контексту, адже у дисертації він представлений єдиним автором і його п'ятьма творами, які написані протягом 1983-2002 рр., але у дослідженні зазначено і твори сучасної турецької художньої урбаністики більш пізнього часу: роман «Казка сміттярки Берчі Крістін» (2012 р.) Латіфі Текін, роман «Пам'ять Стамбула» (2010 р.) Ахмета Уміта, роман «Гранатове дерево» (2012 р.) Назана Бекироглу.

Отже, структура рецензованої праці відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії: у її розділах обґрунтовано викладено зміст основних положень дослідження, доведено наукову спроможність авторської концепції.

У результаті проведеного дослідження доведено, що тексти проаналізованих романів української і турецької літератур унаочнюють

характерну для постмодерністського етапу розвитку урбаністичного дискурсу тенденцію міфологізації міського хронотопу і творення нового типу міфогероя – людини міста. Важливо, що дисертант акцентує, що, попри цю спільність, кожен із них є авторською репрезентацією топосу міста як міфу, у якій індивідуально-авторські інтенції синтезовані з національною традицією тлумачення міста. Вагомість висновків здобувача поширюється і на осмислення ролі світового інтертексту у творенні міфології міста. Разом із тим потребує конкретизації перспектива компаративного дослідження сучасної турецької та української урбаністичної прози.

Практичне значення дослідження. Матеріали дисертації можуть бути застосовані для подальшого вивчення художнього дискурсу міста загалом і для порівняльних досліджень сучасної турецької та української прози зокрема. Основні положення дисертаційної праці мають перспективу використання у викладанні історико-літературних дисциплін і курсу порівняльного літературознавства, спецкурсів із питань компаративістики (міфопоетики урбаністичного тексту) та написанні наукових студій різного формату.

Отже, осмисливши теоретико-методологічні засади дослідження міста, вибудувавши на основі ґрунтового аналізу урбаністичних текстів власну концепцію ідентифікації топосу міста як міфу в українському та турецькому романі кінця ХХ – початку ХХІ ст., Семіх Кая здійснив результативне компаративне дослідження, висновки якого налаштовують і на дискусію, і на подальшу розробку алгоритму вивчення міфології міста у сучасному світовому літературному просторі.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні положення дослідження відображено в 10 одноосібних публікаціях, із них 4 статті у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні; 5 – в інших наукових виданнях як підсумках наукових конференцій, семінарів, круглих столів.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Публікація в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

1. Кая С. Химерний простір урбаністичного роману доби постмодерну: особливості авторських репрезентацій (на матеріалі творів О. Памука і Ю. Винничука). *Science and Education a New Dimension. Philology*, IX (73), Issue: 248, 2021. С. 46–51 (Угорщина).

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”:

2. Кая С. Текст міста в текст роману: турецька версія. *Літературний процес: Методологія. Імена. Тенденції*. 2016. №7. С. 178–182.

3. Кая С. Міфологізація Стамбула в романі Орхана Памука «Біла фортеця». *Літературний процес: Методологія. Імена. Тенденції*. 2017. №9. С. 105–111.

4. Кая С. Розвиток та модифікація образу міста в українській і турецькій літературах. *Studia Philologica*. 2017. №9. С. 179–189. ISSN 2311-2425

5. Кая С. Особливості хронотопу крізь призму проблеми ідентичності персонажа урбаністичного роману. *Літературний процес: Методологія. Імена. Тенденції*. 2019. №13. С. 116–122 ISSN 2311-2433 / eISSN 2412-2475

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження:

6. Кая С. Сон як специфічний часо-простір «стамбульського тексту» Орхана Памука. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Вип. 64. 2017. Ч. 1. С. 148–151.

7. Кая С. Поняттєво-термінологічні координати сучасної міфоурбаністики. *Молодий вчений*. 2017. №11(51). С. 242–248.

8. Кая С. Авторські варіанти ініціації протагоніста урбаністичного тексту (на матеріалі романів О. Памука «Біла фортеця», «Мене звати Червоний», «Чорна книга»). *Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії*. 2018. С. 46–49.

9. Кая С. Живописний і архітектурний дискурси міського сакрального простору романів О. Памука. *Філологія та лінгвістика у сучасному світі*. 2018. С. 99–104.

10. Кая С. Мистецтво як sacrum-простір для пошуку власної самості (на матеріалі прози Орхана Памука). *Manuscript*. 2018. №1(6). С. 34–50. URL: http://if.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/gi/events/gi/2018_2019/Manuscript_6.pdf

Апробація матеріалів дисертації.

Основні положення дослідження було викладено та обговорено на таких конференціях: всеукраїнській науково-практичній конференції «Філологія та лінгвістика у сучасному світі» (Запоріжжя, 24 – 25 серпня 2018) та міжнародних: «Літературний процес: становлення ідентичностей» (Київ, 1 – 2 квітня 2016), «Сучасні тенденції сходознавства» (Харків, 12 березня 2016), «Літературний процес: трансгресії революцій» (Київ, 7-8 квітня 2017), «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації» (Острог, 6 – 7 квітня 2017), «Сучасні дослідження філологічної науки» (Херсон, 4 – 5 листопада 2017), «Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії» (Одеса, 23 березня 2018), «Літературний процес: моделі, матриці, категорії» (Київ, 5 – 6 квітня 2019) та міжнародній закордонній конференції «Actual Problems of Science and Education APSE-2012» (Будапешт, Угорщина, 7 лютого, 2021).

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагіату встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Текст дисертації написаний науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійснення автором дослідження.

Зміст, структура, обсяг, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. №167 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій»).

Ознайомившись із дисертацією Семіха Кая «Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну: авторські та національні репрезентації» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги результати фахового семінару вважаємо, що дисертація є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних із дослідженням міста як міфу в сучасній українській і турецькій літературах.

Під час дослідження отримані обґрунтовані висновки. Зміст дисертації відповідає поставленій меті, окреслені загальнонаукові методи знайшли адекватне застосування, сформульовані завдання зреалізовані повністю. Дослідження презентовано з дотриманням усіх чинних вимог. Наукові положення належним чином апробовано. У публікаціях відображені всі положення дисертації.

Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань та спеціальності, із якої вона подається до захисту. За науковим спрямуванням, новизною і практичною цінністю дисертація Семіха Кая відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертація «Місто як міф в українській і турецькій прозі доби постмодерну: авторські та національні репрезентації» є завершеною науковою працею, у якій Семіхом Кая отримано нові науково обґрунтовані результати, значимі для розвитку української компаративістики. Наукова праця Семіха Кая відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент

професор кафедри журналістики

та нових медіа Інституту журналістики,

доктор філологічних наук, професор

М. С. Васюків

Рецензент

доцент кафедри журналістики

та нових медіа Інституту журналістики,

кандидат філологічних наук, доцент

І.В. Погребняк

